

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ПРАЦІ У СІМ'Ї ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті окреслено особливості трудового виховання молодших школярів у сучасній сім'ї. На основі аналізу зарубіжного досвіду з цього напрямку зроблено висновок про важливість партнерської взаємодії сім'ї, учня і школи у вихованні ціннісного ставлення до праці.

Ключові слова: трудове виховання, праця, молодший шкільний вік, партнерство.

Сучасна Україна переживає багато динамічних суспільно-економічних процесів, які позначаються на ціннісному ставленні особистості до себе, до інших, до матеріальних речей, до праці. Позитивне ставлення до праці визначає не лише благополуччя окремої людини, а й держави загалом. Адже праця – основне джерело духовного, матеріального багатства суспільства, головний критерій соціального престижу людини, її священний обов'язок, фундамент особистісного розвитку. Праця – природний засіб саморозвитку, прояву й утвердження розуму, здібностей, можливостей, самозабезпечення своїх потреб, самовідтворення, власного самовизначення, соціального співжиття.

Саме тому ідея трудового виховання молоді пронизує всі педагогічні системи і погляди прогресивних педагогів та мислителів (І. Бех, А. Макаренко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), які довели, що трудове виховання лежить в основі формування особистості, що саме праця є джерелом духовного та морального збагачення людини.

Так, К. Ушинський звертав увагу на те, що виховання має не готувати людину для щастя, під яким педагог розумів споживацьке ставлення до життя, а розвивати звичку та любов до праці. Головним завданням виховання особистості, на думку вченого, є вплив на формування моральних параметрів людини, таких як обов'язок і відповідальність перед іншими й особливо перед самим собою [4]. А. Макаренко, звертаючись до батьків, наголошував, що цінність громадянина в суспільстві визначається виключно тим, наскільки

він зможе брати участь у суспільній праці, наскільки він буде до цієї праці підготовлений [2, с. 265]. В. Мясіщев стверджує, що праця є обов'язковою і не залежить від бажання людини, а детермінується суспільними вимогами. Це положення дало підстави стверджувати, що завдання суспільно-трудового виховання полягають у синтезі бажання і обов'язку, в поєднанні необхідності та свободи праці. Із зазначеного, на думку науковця, впливає найважливіше завдання виховання – зробити діяльність, якої вимагають, предметом потреби [3, с. 154].

Отже, праця – це основна ланка, яка допомагає підняти всю виховну роботу у школі на найвищий рівень. Саме тому трудове виховання завжди посідало чільне місце в навчально-виховній системі. Трудове виховання – цілеспрямований, організований, систематичний педагогічний процес залучення і стимуляції школярів до різноманітних видів праці з метою формування певних виробничих знань, умінь, навичок, розвитку творчого мислення, інтелекту, працьовитості, усвідомлення необхідності праці як основи життєдіяльності кожної людини. Зміст трудового виховання полягає в здійсненні психологічної і практичної підготовки дітей до праці, формуванні навичок колективної праці, культури праці та вмінь поєднувати в ній фізичні зусилля і творчість, розвитку здібностей, інтересів до науки. Трудове виховання набуває особливої актуальності в дошкільному і молодшому шкільному віці. Саме в ці вікові періоди закладаються основи ціннісного ставлення до праці, яке позитивно впливає на формування особистісних якостей, розвиває упевненість у собі, забезпечує самовиховання і саморозвиток молодшого школяра.

Готовність до ефективної трудової діяльності – доволі складне динамічне утворення, яке не обмежується лише виховними впливами у школі. Педагоги завжди розуміли, що родина за своїми виховними можливостями (О. Хромова) перевищує будь-який інший соціальний інститут, який не спроможний скласти їй конкуренцію ані у передачі соціальної інформації, ані у розвитку інтелектуальних та емоційних

здібностей дитини.

Тому ідеї взаємодії, партнерства, співробітництва школи і сім'ї є актуальними не лише у вітчизняному, а й в зарубіжному науковому просторі. Цікавим щодо цього є досвід співробітництва сім'ї, школи та громади у США. Якщо дитину сприймати лише як учня, то такий підхід автоматично відокремлює її від сім'ї, яка є носієм певних цінностей, норм, правил, що є визначальними в індивідуальній поведінці дитини. Якщо ж учителі сприймають учнів як членів сімей, то вбачають у сім'ї та громаді своїх партнерів з навчання та виховання, котрі поділяють відповідальність за дітей, мають спільні інтереси і разом працюють над створенням нових ефективних програм розвитку. Саме така шкільна політика дає змогу визнавати різноманітність учасників виховного процесу. Якщо батьки, учителі, учні сприймають один одного як партнерів у навчанні та вихованні, то завдяки їхнім зусиллям створюється громада, яка дбає про інтереси учнів і розпочинає свою роботу з виховання активного громадянина, котрому притаманні демократична культура й усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю. Доведено, що чим більша підтримка школи, сім'ї та громади, тим більше учні відчують піклування та захист, тим краще вони розуміють мету освіти, тим наполегливіше працюють над розкриттям свого потенціалу, налагоджують позитивні відносини та визначають свою поведінку в школі. Спільні інтереси школи, сім'ї та громади, створення відповідних умов, піклування про дітей – основні чинники успіху учнів.

Звичайно, співпраця школи, сім'ї та громади не є гарантом успішності школярів, але розроблені ними партнерські заходи щодо залучення учнів, учителів, керівництва шкіл до взаємодії посилюють мотивацію на досягнення особистих успіхів. Отже, якщо діти відчують піклування та турботу про них, усвідомлюють необхідність наполегливо працювати в ролі учнів, то вони зможуть зробити все можливе, щоб навчитися і опанувати навички, які допоможуть досягти кращих результатів у навчанні.

На основі досліджень, проведених американськими вченими у школах США, можна зробити важливі висновки щодо впровадження партнерства школи, сім'ї та громади. Наприклад, Н. Голубкова зазначає, що майже всі американські сім'ї піклуються про своїх дітей, хочуть, щоб вони успішно вчилися в школі, і вважають за необхідне отримувати детальну інформацію від шкіл і громад, щоб залишатися діючими партнерами в процесі навчання та виховання дітей; американські вчителі та адміністратори шкіл усвідомлюють важливість залучення батьків до партнерства; більшість учнів американських шкіл усіх ступенів – молодшого, середнього та старшого – хотіли б, щоб їхні батьки більше залучалися до життя школи, за умови, що вони відіграватимуть головну роль у встановленні зв'язків між домівкою і школою. Учні вимагають детальної інформації про діяльність школи, щоб поділитися нею зі своїми батьками [1].

Аналізуючи викладене, коротко окреслимо особливості взаємодії сім'ї і вітчизняної школи в контексті трудового виховання молодших школярів. На нашу думку, українська школа, особливо за радянських часів, намагалася посилити свій вплив на сім'ю, аби з її допомогою реалізувати виховний та інтелектуальний потенціал учня. Але мета, зміст, завдання трудового виховання у сучасній сім'ї подекуди не співзвучні із загальноприйнятими в педагогічній науці. По-друге, сучасна школа часто спрямовує свої зусилля лише на нагромадження дітьми певної суми знань, вважаючи виховання суто сімейною справою. По-третє, низька педагогічна культура батьків є перепорою у рівноспрямованому виховному процесі. По-четверте, взаємодія школи і сім'ї опосередкована несистематичними впливами на дитину, яка має донести їх до відома батьків.

Така ситуація часто створює бар'єр непорозуміння між школою і сім'єю, заручником якого є учень. Отже, однією з умов оптимізації процесу трудового виховання молодших школярів є налагодження взаємодії сім'ї та школи, яка відбуватиметься на засадах взаємоповаги та партнерства. Адже успішна співпраця школи і сім'ї ґрунтується на взаємності, а саме взаємній

відповідальності за навчання та виховання дітей. Розвиток успішного партнерства є процесом демократичним, що передбачає визнання різноманітності інтересів, поглядів та освітнього статусу його учасників. Саме ідеї трудового виховання підростаючого покоління мають інтегрувати навколо себе всіх учасників навчально-виховного процесу. Знаходження несуперечливих цінностей, узгодження загальних цілей виховання, врахування індивідуальної своєрідності кожної сім'ї, на нашу думку, – шлях до ефективного виховання любові і поваги до праці у молодших школярів, які є основою ефективної трудової діяльності в майбутньому.

Сім'я, школа і суспільство формують дитину як майбутнього активного члена суспільства. Відповідно, зростає значення ефективною, плідною взаємодії всіх учасників виховного процесу. Провідна роль щодо плекання духовних цінностей, у тому числі цінності праці, належить родині. Зазначимо, що національна українська родинна педагогіка є самобутньою системою трудового виховання. Однак останнім часом у батьків спостерігається втрата ціннісних орієнтирів, відсутність ґрунтовної педагогічної позиції, дихотомія: з одного боку, залучення дітей до непосильної праці, а з іншого – формування споживацького ставлення, обмеження у будь-яких видах діяльності, навіть самообслуговуванні. За таких умов саме школа має об'єднати виховний потенціал всіх учасників трудового виховання з метою інтеграції виховних впливів на дитину відповідно до вимог сьогодення.

Література

1. Голубкова Н. Л. Розвиток партнерства школи, сім'ї, та громади: американський досвід / Н. Л. Голубкова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. – Ч. 3. – С. 16–22.
2. Макаренко А. С. Книга для батьків / А. С. Макаренко. – К. : “Радянська школа”, 1972. – 335 с.
3. Мясищев В. Н. Психология отношений: избранные психологические труды / В. Н. Мясищев ; [под. ред. А. А. Бодалева]. – М. : Ин-т практической психологии НПО “МОДЕК”, 1995. – 356 с.
4. Ушинський К. Д. Труд в его психическом и воспитательном значении / К. Д. Ушинский // О трудовом воспитании : хрестоматия / [сост. Д. Е. Аксенов]. – М. : Просвещение, 1982. – С. 114–133.

В статье раскрыты особенности трудового воспитания младших школьников в современной семье. На основе анализа зарубежного опыта сделан вывод о важности партнерского взаимодействия семьи, ученика и школы в воспитании ценностного отношения к труду.

Ключевые слова: трудовое воспитание, труд, младший школьный возраст, партнерство.

The article outlines the features of labor education of primary school children in modern families. Based on the analysis of international experience, the conclusion is made about the importance of partnership between family, student and school in the education of value attitude to work.

Keywords: labor education, labor, primary school age, partnership.

О. М. Пархоменко, м. Київ

ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ В ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто теоретичні основи формування у молодших школярів загальноосвітньої школи ціннісного ставлення до праці, проаналізовано різні підходи до проблеми виховання такого ставлення у процесі позакласної діяльності.

Ключові слова: праця, ціннісне ставлення, трудова підготовка, позакласна діяльність, гурток.

Нині звичними стали судження про кризу української системи освіти, педагогічної науки. Але, констатуючи факт, необхідно об'єктивно аналізувати ситуацію, що склалася, й формулювати відповідні практичні завдання, за допомогою науки шукати шляхи й засоби їх ефективного вирішення.

Усі ми розуміємо, що рівень цієї ефективності безпосередньо залежить від економічних подій, які відбуваються в суспільстві. Саме вони визначають сутність проблем, що виникають, та процес реформування освіти і виховання.

І ось ці соціально-політичні й ідейні трансформації сьогодні висунули на перший план українського шкільництва аксеологічні проблеми, які докорінно змінили освітню мету та виховні цінності й ідеали. Це варто усвідомлювати як незаперечний факт, як наявну цінність. Стосовно освіти, то в цій галузі, при всіх суперечностях і недоробках, є певні досягнення: це і створення нових технологій, і побудова інтегративних навчальних курсів,